

Ustanovni občni zbor prvega slovenskega kluba fotografov amaterjev. Z leve: Holchaker, prof. Kmet, Adamič, Brilll, Brilljeva, Mayerjeva, Jurij Depoli, Holchakerjeva, Janc, prof. Malnar, Pavel Mayr, Muc, dr. Globočnik, Polaček in prof. Novak

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

fotografija ne terja več kot druge likovne umetnosti. Znan slovenski fotoamater je dajal izdelovat svoje posnetke, menda vključno razvijanje negativov, poklicnim fotografom. Mojster Peter Kocjančič mu je to baje zelo zameril. Upravično ali ne, o tem si posvečeni niso bili edini.

Se v nečem vidi Cartier-Bresson razliko med fotografijo in drugimi likovnimi izdelki: »Medtem ko pridejo dela umetnikov v muzeje ali umetniške zbirke, kjer jih občudujejo poznavalci, pa naše delo konsumira javnost. Zato«, pravi »tudi morajo biti fotografije take, da jih vsakdo razume.« Bressona moderna umetniška fotografija mnogo posnema.

Kljub vsem navedenim mislim in mnogim drugim, dostikrat nasprotujočim si pogledom na fotografijo, pa so po svetu fotografska dela tudi že našla pot v muzeje in galerijske zbirke. Položaj umetniške fotografije kot vrstni moderne umetnosti je že dokaj utrjen. Čas je, da razjasnimo to vprašanje končno tudi pri nas, da priznamo domači fotografiji mesto, ki ji gre, in cenimo, ki jo ima slovenska umetniška fotografija v svetu. Morda ne bi bilo napak razmisliti o možnosti, da bi v Kranju, rojstnem mestu izumitelja fotografije na steklo Janeza Puharja, osnovali stalno zbirko izbranih del slovenske umetniške fotografije. Morebiti je prav zdaj priložnost za to. Letos namreč praznujemo v Kranju tri pomembne jubileje. Povod za pričujoča razmišljanja je sicer dala šestdeseta obletnica ustanovitve prvega slovenskega fotokluba, svečanost, ki se nanjo kranjski fotoklub še posebej pripravljala, ne moremo pa ob tem mimo dveh drugih spomina vrednih dogodkov: obletnice iznajdbe puharotipije in začetka samosvoje smeri v umetniški fotografiji, ponovno imenovane kot kranjska šola.

Janeza Puharja (1814—1864), rojenega Kranjčana, brez pretiravanja lahko postavimo ob stran velikim pionirjem fotografije: Francozoma J. N. Niépceu in L. J. M. Daguerreu ter Angležu H. F. Talbotu. Mirno lahko trdimo, da so bili vsi štirje v svojem delu vsak po svoje izvirni. V njihovem času je bila namreč fotografija že nekako v zraku. Nobeno veliko odkritje ne pride samo od sebe, se ne zgodi kar nenadoma, na-

enkrat. Vedno je potrebna cela vrsta predhodnih odkritij. Arabci so že v 10. stoletju poznali camera obscura in svetločutne srebrove soli so bile znane že Albertu Magnusu (1193—1280). To moramo vedeti, če hočemo doumeti pomen in izvirnost Puharjeve iznajdbe. Nobenega vzroka nimamo za dvom, da se našemu rojaku ne bi samoniklo porodila ideja ustvarjati fotografije, kakor previdno domneva raziskovalec Puharjevega življenja in dela prof. Janko Branc v bolj argumentiranem članku, kot pa je to moje razglabljanje.

»Res je,« piše Branc I. c., »da je v Puharjevem procesu mogoče zaslediti elemente Daguerreovega postopka: jod in živo srebro. Res je pa tudi, da je šel svojo lastno iznajditeljsko pot v prvi detinski dobi fotografije, ko se je zdelo, da na dagerotipiji ni mogoče kaj spreminjati. Prav to dejstvo pa je tisti žig, ki daje veličino njegovemu delu in pravico, da ga rešimo pozabe, da mu po smrti ne odrekamo, kar mu je bilo v življenju celo priznано.

Kakšen je bil njegov fotografski proces? Posluževal se je snovi, ki jih je bilo mogoče dobiti povsod: steklenih plošč, žvepla, joda, broma, živega srebra in alkohola. Operiral je samo s parami. Očiščeno stekleno ploščo je izpostavil param žvepla, ki ga je zažgal v posebni cevki, da so se usedle na ploščo. Nato jo je prepiral v jodovih parah in vložil v camera obscura, ki je imela na dnu posodico z živim srebrom. Pri osvetlitvi se je več živega srebra usedlo na tista mesta plošč, kamor ja padlo več svetlobe. Tako dobljeno slabotno sliko je razvil v bromovih parah in jo končno fiksiral z alkoholom. Njegove slike, od katerih se jih je nekaj ohranilo do današnjih dni, smemo njemu na čast imenovati puharotipije.

Kakšne so bile njegove slike? Sam jih imenuje transparentne in se predmeti vidijo na njih v taki legi, kakor so v naravi. Transparentne pa morejo biti v dvojnem smislu. Transparentne zaradi prozornosti stekla, ker se slike vidijo v prijetnem črno-belem tonu skozi steklo v odbiti svetlobi. Te slike so pozitivne in so nastale tako, da je z lakom in neko neprozorno snovjo prevlekel tisto stran plošč, kjer je slika fiksirana v žveplu. Transparentne pa so tudi slike, ki jih moremo opazovati v prosojni svetlobi. O

nekaterih teh slikah pravi, da so napravljene negativno, o drugih pa, da so pozitivne. Negativne bi torej mogel uporabljati za kopiranje. Pri pozitivnih slikah pa govori o tem, da jih je mogoče projicirati z laterno magico. Ne bilo bi torej zgrešeno, če se Puharju pripisuje poleg izuma fotografij na steklo tudi misel na prve povečave slik, na kar pri dagerotipijah in talbotipijah ni bilo mogoče niti misliti.

Svet je izvedel za Puharjev izum šele iz sejnih poročil dunajske Akademije der Wissenschaften, ki ji ga je bil predložil na prigovarjanje znanec šele po desetih letih. Kakšno zanimanje je vzbudil, se da soditi po priznanju pariške Académie nationale agricole, manufacturière et commerciale, ki ga je izbrala za svojega člana in ga zaslužno imenovala izumitelja fotografije na steklo. Leta 1851 se je udeležil velike razstave v Londonu in prejel za svoje slike medaljo. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da je slovenska fotografija prejela odličje na mednarodni razstavi v tujini! Njegove slike pa so romale tudi v New York. Domače razmere so bile krive, da Puhar ni mogel razviti svojega genija, kolikor bi ga lahko v ustreznem okolju.

Namenoma sem se zadržal ob Janezu Puharju, čigar izumiteljsko ime si je s ponosom in vso odgovornostjo nadel kranjski fotoklub, malo dlje, da ob letošnjem jubilejnim letu opozorim nanj in na njegov prispevek k fotografiji širšo kulturno javnost. Za to razmišljanje ne bo odveč, če ob sklepu ponovno citiram prof. Branca: »Nesporno je, da je bil Puhar med prvimi vidnimi fotograf-amaterji. Še važnejše pa je dejstvo, da je bil tudi umetnik, ki ni pozabil opozarjati na umetniški značaj svojih in tujih slik. O njegovih fotografijah, kolikor se jih je ohranilo, se mirno lahko reče, da so umetnine.«

Kakor bi ves svet prav čakal na njeno iznajdbo, se je fotografija v kratkem času razširila na vse strani. Prvemu odkritju so sledili novi in novi postopki, izpopolnjevale so se kamere. Že v Prešernovem času je bil v Ljubljani božja fotograf (ki pa, žal, pesnika menda ni ovekovečil). Fotografija se je hitro razširila med ljubitelje, ki si z njo niso služili denarja, marveč stregli svojemu konjičku. To so bili prvi fotoamaterji v širšem smislu. Začeli so ustanavljati prve fotoklube. Leta 1892 so kot prvega ne le na slovenskem Jugu, ampak v tem delu Evrope sploh, ustanovili v Zagrebu. Le 18 let pozneje je zaživel prvi slovenski klub fotografov-amaterjev. Ustanovni občni zbor je bil 7. decembra 1910 v gostilni Pri starem Mayrju v Kranju. Naše mesto v tistem času ni imelo poklicnega gledališča (tega tudi danes nima) in ne kinematografa. Zunaj mnogih društev in organizacij se je družabno življenje meščanov odvijalo največ po gostilnah v obliki stalnih omizij, kjer so se razpravljale poleg zabavnih ob določenih dneh (žurfskih) tudi čisto resne stvari, prirejala predavanja ipd. Kako se je rodila misel za ustanovitev tega kluba, bo najbrž težko natančno ugotoviti. V zapisniku bomo samo tole: »Sklicatelj ustanovnega občnega zbora otvoril zborovanje ob 9. uri zvečer, pozdravi došle gospe in gospode ter predlaga za predsednika zbora Fr. Ivanca, učitelja v Kranju. Predlog se sprejme z vzklikom.« Zdi se, da je idejo, »združiti slovenske, kjerkoli bivajoče fotografe-amaterje v medsebojno podporo njih umetniškega stremljenja« sprožil Franc Holchaker, ki se je bil leto poprej priselil iz Brna v Kranj. Tukaj je bilo tedaj že nekaj fotografov-amaterjev (Brilli, Depoli, Muc, Novak), še več pa je bilo »prijateljev fotografske umetnosti«, kakor nam izkazuje imenik članov »prvega slovenskega kluba fotografov-amaterjev v Kranju«. Da so si izbrali za kraj svojega zborovanja prav Mayrjevo gostilno, ni naključje. Holchaker je bil poročen s hčerjo Jelco in v svaštvo z Brilijem. Večina članov je bila abonirana v gostilni, dva samska profesorja (Detela, Malnar) sta celo stanovala pri Mayrju. Mayrjeva gostilna ni slovela le po dobri kuhinji, v njej so se mladi samski gospodje radi zbirali tudi zavoljo brhkih domačih deklet. Vsak izgovor je bil dober, da si prišel v hišo.

Na ustanovnem občnem zboru so zborovalci sklenili, da ostane klub svobodna zveza, dokler

(Nadaljevanje na 22. strani)

Iz sodobne angleške poezije

Miha Mohor, rojen 1945 v Kranju, je študiral na kranjski gimnaziji in na filozofski fakulteti v Ljubljani slavistiko in angleščino. Preden je jeseni odšel k vojakom, je učil na osnovni šoli na Trati v Skofji Loki ter v angleških kroških Centra za estetsko vzgojo v Kranju. Zlasti ob svojem polletnem bivanju v Angliji se je začel intenzivneje zanimati tudi za sodobna literarna prizadevanja mlajše angleške generacije, ki nam jo v nekaj prevodih predstavlja.

Pričujoči prevodi so pesmi najmlajšega rodu angleških pesnikov. Prihajajo iz liverpoolskega pesniškega prizorišča, ki se je izoblikovalo sredi šestdesetih let, in so tesno povezane s popularno glasbo, ki je takrat z livepoolskih obrežij reke Mersey že prodrla v svet.

Tako si Adrian Henri prizadeva ustvarjati novo bardsko poezijo, pop-poetry, govorico dnevnega tiska, reklam, popevk, televizije. Svoje pesmi prebira in poje na pesniških večerih, ki jih organizira po vsej Angliji. Najbližja tradicija Henriju in Pattnu je Ginzbergov beatniški anarhizem, ki pa je pri njiju zdrknil s političnega področja. Brian Patten je star 24 let in se že sedem let preživlja s pisanjem. Prva zbirka Izpoved malega Johnija mu je izšla 1967. leta in je bila takoj razgrajljena. Lani je izdal poleg otroških pesmi še knjigo Sporočilo hitečemu človeku, ki vključuje tudi pesem Prerokova dobra misel. Pesmi Spike Hawkinsa so kratki nadrealistični fragmenti, v katerih se pojavljajo živali in stvari, ki jih sicer srečujemo v angleških tradicionalnih otroških pesmicah Nursery Rhymes. To je poezija nenadnih preobratov in nepričakovanih situacij ter je najbližja svetu, ki ga je sto let pred njim zapisal Lewis Carroll. Hawkins je do sedaj izdal dramo in dve zbirki: Spike Hawkinsova polpripravljena pesniška juha in Izgubljena gasilska četa. Prevedene pesmi so iz zadnje knjige. Zadnji izmed predstavljenih, triindvajsetletni Tom Pickard, se je s svojimi kratkimi pesmimi znašel nekje med deli Henrija in Hawkinsa. Pesem Delo je prevedena iz knjige Visoko na zidu.

Miha Mohor

Adrian Henri

NOVI »NASI ČASI«
(Félixu Fénéonu*)

1.

Včeraj ob 3h popoldne je v Upper Parliament St jamajškega priseljence Adolphusa Edvardsa do smrti okljuval velik Bronasti Orel. Predstavniki vladnega oddelka ZDA je kasneje izjavil: »To pot nimamo nobenega komentarija.«

2.

Policijskega stražnika Georga Williamsa je delno oslepila 15 funtov težka lutka, ki so jo vrgli na mimoidočega pevca popevk in ga bodo upokojili s polovično pokojnino.

3.

Liverpoolski bradati par se je ponoči iztrgal revščini s pomočjo oljne peči, je izjavilo preiskovalno sodišče.

4.

Neko go. Elspeth Clout iz Huytona je ubil neznan leteti predmet. Mislijo, da je to posebno trdo sedalo, iztrgano iz stranišča mimoletelca letala.

5.

2 lastnika prodajaln cvetja so danes obtožili, da sta prodajala človeške uhlje ocvrte v testu. En izmed njih je rekel: »Verujeva v priložnost za novost v poslu.«

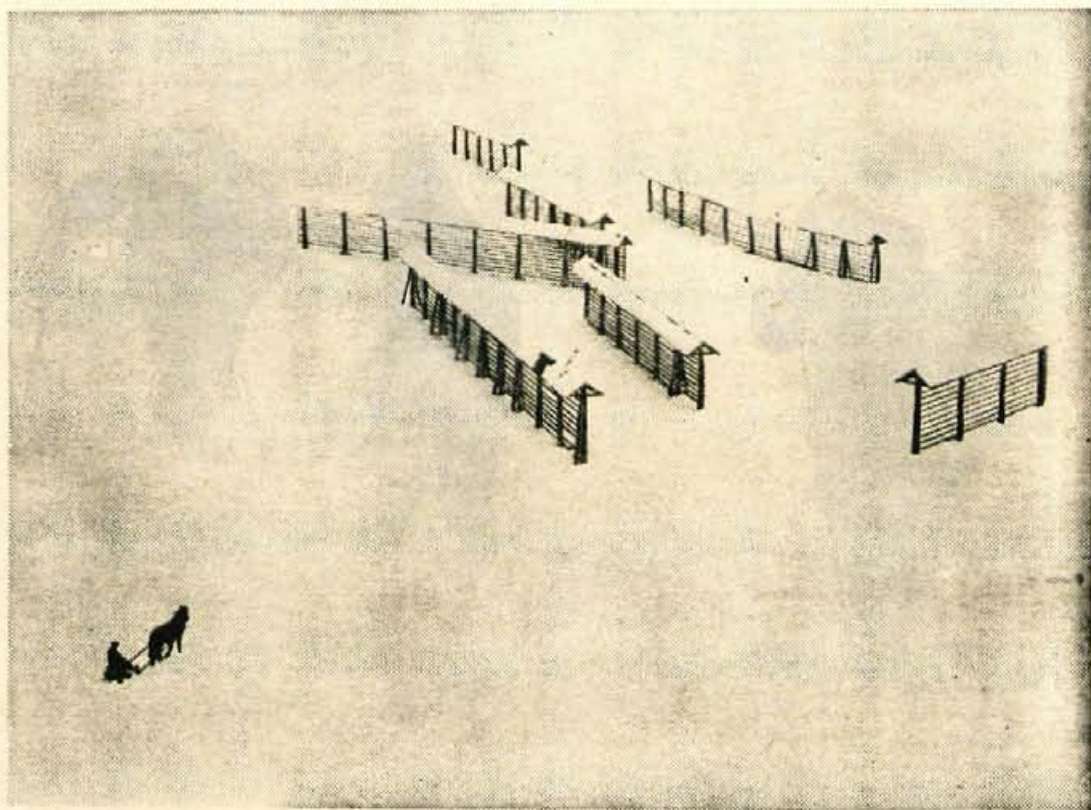
6.

Nesreča ob kardomaškem bombnem nasilju: Natararica živa zakopana pod dva tisoč danskimi kolači.

7.

Ob preiskavi okoli Paula McCartneya, 21, opisanega kot popularnega pevca in kitarista, je policijski stražnik pred pričami izjavil, da je videl eno izmed obtoženek, gospodično Jones, kako je stala in mahala z okrvavljenimi rokami ter kričala: »Košček njegovih jeter imam.«

* Sodobna svobodna liverpoolska verzija Fénéonove velike pesmi Naši časi.

Marko Aljančič: Grafika

Tom Pickard

DELO

*pisanje pesmi
(gojenje zajcev)
vsak dan počistiti
iztrebke
nastlati novo slamo*

Tine Križnar: Daleč je še

Spilke Hawkins

PESNIKOV POLOŽAJ

*S svojih hrbtov lijejo vodo
in v njihovi hoji se zrcalijo
kot akvariji barve
premikajoče se ribe v popoldanskih oknih
Vodni ljudje so
in žive na kopnem
s sosedi ki se kopljejo*

PASTA

*Riba je štela
do 84 in nato
padla čez rob
takrat znanega
sveta*

OSEKA

*Zbrane ribe
se mučijo s spanjem
ko se spremeni tokovi
v temi*

Brian Patten

PREROKOVA DOBRA MISEL

*Pred kratkim se je pojavil nov prerok; prvič so ga videli,
ko je prihajal iz oceana. Katerega? Ne spominjamo se.*

*Rekel je
onemeli množici, ki se je zbrala,
novinarjem, radijskim in televizijskim reporterjem,
dokumentaristom in politikom: »Ostanite v postelji.«*

*Tako je bilo njegovo sporočilo. »Drug drugemu prinesite skodelico kave;
goli ležite kakor blizu je mogoče, ne da bi se dotikali,
nato mislite na vlade, zvečilni gumi, vojne,
na skodelice s kronanja kraljice Elizabete, na vse — jamčim vam,
da se boste končno zasmeli.«*

*Drug drugemu rišite mirovne karte po telesih.
Zlezite v posteljo. Predstavljajte si, bi vsakdo tako storil.
Vračajoči astronauti bi slišali
le zvoke sna.«*

*No, onemela množica, novinarji,
radijski in televizijski reporterji,
dokumentaristi in politiki
so bili mnenja, da se stvar sliši kot dobro sporočilo;
jasno sporočilo tiste vrste, ki bi ga lahko popolnoma
mirno predali otrokom.*

*Obvestili so izdelovalce postelj. Tem je bila misel všeč,
všeč jim je bila. Napravili so dovolj velike postelje,
da bi vzdržale nekaj stotin ljudi,
ki mislijo na zvečilni gumi, na skodelice s kronanja
kraljice Elizabete, na vse —*

*»Sporočilo se sliši tako lepo,« so rekli ljudje,
»da nekaj mora biti narobe...«
Tako so se filozofi, anonimneži in neka TV osebnost
zbrali, da bi se pomenili o sporočilu. Le nekaj
gubic je bilo treba še zlikati —
treba je bilo izumiti robote za služabniški posel
vodenja planeta — sicer pa, sijajno sporočilo.*

*In tako sedaj spi ves planet;
vzhod in zahod smrčita, poosebljena Janko in Metka.*

*Mahovi in zeli vznikajo iz bančnih sefov, vsa
mogoča bitja se udomačijo po hišah;
s postelje do postelje predejo pajki svoje mreže, lovci sanj;
in tam so, ki hodijo v snu, in ki ljubijo v snu,
v nočnih srajcah ali v pižamah, v perilu ali brez vsega
blodijo po poljih in predmestjih, tako potihoma.
In nekateri se zbude iz težkih sanj, sedejo in šepetaje
tolažijo drug drugega, in oh, vse to je norost!*

*In tu in tam se prerok dvigne iz svojega oceana,
pusti, da ga tokovi odplavijo h kopnu in opazuje vse,
kar koli se giblje,*

*Tu in tam se povleče v radijske ladje,
kjer s slušalkami ob možganih posluša
in se prepričuje, če je vse tiho in mirno,
In, oh, vse to je norost in le malo drugega lahko stori,
ki trpi za nespečnostjo.
izgubljen v svoji pravljici tišini.*

Janez Marenčič: Parada

Ada Hayne

Za širšo slovensko javnost je skoro nepazeno sredi letošnjega avgusta odšla na pot v neznanu daljina sorodnica in prevajalka velikega nemškega pesnika Heinricha Heineja — profesorica Ada Hayne.

Rodila se je 18. januarja 1906 v Ljubljani, očetu gradbenemu inženirju Emanuelu Hayneju in materi Adeli, roj. Weisseitl. Po končanem učiteljsku je Ada Hayne diplomirala na filozofski fakulteti ljubljanske univerze. Poročila se je s pesnikom dr. Igom Grudnom. V zakonu se ji ma je rodila hčerka Marija-Mikica. Po razvezi zakona si je Ada spet privzela dekliški priimek in se je hoté zaprla v tragično, a blestečo osamljenost.

Pred desetimi leti je Ada Hayne zbolela za neozdravljivo dedno srčno boleznijo, ki so ji podlegli skoro vsi njeni ožji sorodniki. Zaradi nujnega in stalnega zdravniškega nadzorstva se je profesorica Ana Hayne preselila v Dom na Bokalah pri Ljubljani. Tu je v lepi in mirni sobici s pomirjujočim razgledom v zelenje bližnjih gričev preživljala trpko jesen svojega življenja.

Poslednjega hudega srčnega napada ni preživela; kot bi zaspala, je umrla proti večeru 10. avgusta v gerentološki bolnici v Trnovem (Ljubljana). Sorodstvo ji je izpolnilo zadnjo željo, njeino truplo je dalo upepeliti, žaro s pepelom pa so potem tiho v najožjem krogu pokopali na ljubljanskih Žalah.

Cetudi je profesorica Hayne živila odmaknjeno, je bilo njeno življenje nadvse bogato, saj je bilo v celoti posvečeno študijam o znamenitem haynejevskemu rodu in prevajanju pesniškega opusa svojega daljnega sorodnika Heinricha Heineja. Smeli bi celo reči, da jo je vse življenje ožarjala ponosna samozavest pripadnosti haynejevskemu rodu.

Hoté je pozabila svoje mladostne pesniške poizkuse, ki jih je pisala še kot učiteljica v ženske in mladinske revije pod različnimi psevdonimi, nikomur zaupanimi... Zato njenega izvirnega pesniškega ustvarjanja za zdaj še ni mogoče ne dognati ne oceniti. Brez uspeha je bilo moje povpraševanje v tej smeri pri Adinem sorodstvu in njenih prijateljicah.

Pač pa je Ada Hayne zapustila za seboj dve obsežni ciklostirani knjigi v formatu 29 cm x 20 centimetrov. Prva, obsegajoča kar 146 strani, nosi naslov: Ada Hayne, Knjiga o Heinrichu Heineju I. Portret; druga, še obsežnejša (202 strani), je naslovljena: Ada Hayne, Knjiga o Heinrichu Heineju II. Poezija.

Obe knjigi sta izšli v Ljubljani l. 1960. Tretjo knjigo, o Heinejevi prozi, ni več utegnila napisati, bolezen in smrt sta ji prezgodaj iztrgali pero iz rok.

Po pripovedih njenih najbližjih pa tudi na temelju njenih lastnih izjav je Ada Hayne videla v pesniku Heineju ne le enega največjih svetovnih lirikov, pač pa tudi glasnika sedanjega obdobja humanističnega socializma. Bila je prepričana, da pomenijo Heinejeve pesmi naprednemu delu človeštva sijajno orožje v boju proti mračnjstvu in nazadnjaštvu vseh odtenkov in barv. Poudarjala je, da je Heinrich Heine sicer pisal v nemščini, toda v duhu univerzalnega internacionalizma.

Nadvse zanimiva in iskrena pa je Adina lastna izjava:

»Prirediti slovenskega Heineja mi je bilo v veliko osebno zadovoljstvo, ker me vežejo z njim svetovnonazorske pa tudi sorodstvene vezi. Zar njene genija mi je svetil vse življenje od najzornejših otroških let, ko so mi starejši sorodniki o njem pripovedovali in me učili spoznati ga in ceniti. To zanimanje zanj v meni ni nikoli ugasnilo, narobe, intimne strune njegovih pesnitev so mi zvenele vedno glasneje. Zato se čutim poklicano govoriti, pisati in prevajati Heinricha Heineja.«

V svoje pisanje o pesniku je Ada Hayne vnesla obilico literarni zgodovini še popolnoma neznanih življenjepisnih podatkov. Te drobtinice, kot jim sama pravi, so se ohranile v njeni rodbini, v rodu kranjskih Haynejev.

»Ko sem se odločila, da napišem študijo o pesniku Heinrichu Heineju, o njegovem rodu, življenju in delu, se mi je zazdelo, kakor da sem se po dolgoletnem tavanju vrnila domov.«

O svojem prevajalskem delu je Ada Hayne dosti premišljevala. Zavedala se je, koliko blagoslavlja, melodike in muzikalnosti je v Heinejevi izvorni poeziji. Zraven pa še toliko notranjega ritma, besednih iger, duhovičenj, ostrin in posmehov. Ali se da to vse sploh dostojno prebiti v drug jezik?

Ada Hayne je bila vsa leta, ko je prevajala Heineja, v mučni dilemi: do kod sega licentia poetica, kadar sloveniš tujo pesem? Ali do neznananja okrniti prvotno vsebino pesmi, a se izraziti slovnično neoporečno — ali pa dopustiti, da slovnica malo zašepa in je pri tem rešena pesnikova misel?

Prevajalski opus Ade Hayne obsega 304 enote iz poezij Heinricha Heineja. — Utrujena je na koncu prevajalka — tudi sama očitno pesnica — odložila pero in se opravičila, da se zaveda nekaterih oglatosti, okornosti in papirnatosti ter da bi morala še marsikaj izpiliti, izboljšati, do-

dati ali odvzeti, česar pa zaradi napredujoče bolezni ne more več storiti.

Iz obsežnega rodovnika stare rodbine so razvidna sorodstvena razmerja in vsa razvejanost rodu. Tako zvedo, da je bil Adin praded (1796—1843) profesor veterine Emanuel Hayne popoli bratranec pesnika Heinricha Heineja (1797—1856) in da je bil slikar-romantik Anton Hayne (1786—1853) praprastric Ade Hayne. Zanimivost, ki jo izvemo iz rodovnika, je tudi ta, da so se skoro vsi kranjski Haynejci ženili s Slovenkami. Z prve Hayne (Heyman-Gottfried, mestni kirurg v Kranju, 1677—1747), ki se je naselil pri nas, se je oženil s Slovenko Marijo Ribnikar.

Naj priložim še vejico osebnega spomina na grob Ade Hayne, pa tudi na grob njenega nekdanjega življenjskega sopotnika Iga Grudna. Z njim sem v mladosti prijateljeval, bila sva tudi skupaj v internacijskem taborišču Višku v Furlaniji, smel sem celo — skupno s Franom Petretom — brusiti napačno (po »primorsko«) zveneče samoglasnike in rime v pesnitvah, ki jih je Gruden ustvarjal sredi bodočih žic in španskih jezdecov.

V ljubljanski Sodobnosti je bila priobčena Grudnova pesem o grlicah. Vedeli smo za njegovo bolečino in razumeli pesem. Grlici sta bili nekdanja Grudnova žena Ada in njuna hčerka Mikica...

Žena, ki od nje sem bil se ločil mi pustila je dve grlici v spomin. Ko sem prvo noč brez nje prenočil in v polsnu poslušal ure s stolpnih lin, čul glas »gru-gru« sem poln nemira, ko da v dnu noči nekdo umira.

Mnogo ljubil sem in nič sovražil: vse je kakor pesek šlo med prsti rok. Sen edini, ki bi me utolažil, kje si, dobra hčerka, zlati moj otrok? Ko na prsih grlico pestujem, sem pri nji, ki daleč je na tujem.

Šle želje so slave in sijaja, iz globin srca želim si zdaj miru. Vsi, ki me preganjate brez kraja, o, da več ne slišim vašega glasu! Samo grlic naj »gru-gru« mi v noči poje, ko ugasne brez sledu življenje moje.

Nedavno pa mi je povedala Adina sestrnična Emica Hayne, por. Ahčin, kako je ponosna Ada ihtela, ko je brala to pesem. In da sta bila Ada in Igo plemenita in korektna človeka. Zdjaj sta oba že mrtva. Naj ju spremlja le lep spomin.

Crtomir Zorec

Mirko Križnar: Dvojčci

Tri Heinejeve pesmi v prevodu Ade Hayne

PRIRAJAL JE MAJ

*Prirajal je maj poln miline
drevesa in cvetke brsté
in preko nebeške sinjine
že rožni oblaki hité.*

*Cuj, slavčki pojó, gostolijo
z zelenih, košatih višav,
in bele ovčice podijo
vesele sred mehkih se trav.*

*Ne dá se mi peti, hiteti,
bolan, potrj legel sem v gáj;
iz dalj čujem sladko zveneti
in sanjam, ah, sam ne vem, k..j.*

POTUJ

*Če ženska te izda, tedaj
le urno drugo poljubuj;
še bolje kar ostavi kraj,
zaveži culo in potuj!*

*Brž najdeš sinje jezerce,
žalujke-vrbe krog stojé;
izjoči ondi si srce,
vso majhno bôl, ozkó gorjé.*

*Če se na strmo goro vzpneš,
sopiha! v klanec boš ječeč,
ko pa na skalni vrh prispeš,
krakot boš orlov čul hreščeč.*

*Se sam si boš ko ptič zazdel,
svoboden in sproščen orlič,
prerujen zdaj boš doumel,
da zdolaj nisi zgubil nič.*

SREČANJE

(1841)

*Poskočno pod lipo v noč godba igra,
in plešejo fantje, dekleta,
in plešeta dva, ki nihče ju ne zna,
vsa vitka, gosposko odeta.*

*Se zibljeta sem in se zibljeta tja,
po šegi prečudni plesaje,
se toplo smehljata, se zreta hladno,
ko dahne gospa šepetaje:*

*»Prelepi gospodič, krasijo klobuk
vam vilinske lilje stoliste,
te cvetejo le v globočinah morja,
z rodbine Adamove niste.*

*Povodni ste mož in mamili v propast
bi mestne radi lepotice
spoznala sem koj vas po ribjih zobeh.
so redki, ostri ko bodice.«*

*Se zibljeta sem in se zibljeta tja,
po šegi prečudni plesaje,
se hladno smehljata, se zreta toplc,
ko dahne gospod šepetaje:*

*»Prelepa gospica, povejte zakaj
sta roki vam vlažni, ledeni?
Zakaj ves premočen prebeli je rob
na vaši obleki svileni?*

*Spoznal sem vas koj po zasmehu krog ust,
ko prejle ste se priklonila,
vi zemeljske matere niste otrok,
ti, tička! — povodna si vila!«*

*Utihnile gosli so, ples je končan,
se vljudno oba poslovita.
Poznata se pač vse predobro, zato
drug drugemu s pota hitita.*

(Heinejeva obdelava pravljice o lepi Ljubljanki Uršiki in povodnem možu.)

Edo Primožič: Portret

Pavel Lužan

Kot kakšen čas

I

— Pridi sem, reče z balkona v sedemnajstem nadstropju, kjer je jesenska noč še bolj mrzla kot mogoče kje nižje.

— Kaj pa hočeš? vpraša s hodnika, ki je za stopnico višji in je temnejši kakor pa je temno zunaj na balkonu, kamor sije svetloba cestne neonske razsvetljave. Kaj pa češ? ponovi, ko stopi na balkon in vidi Heleno in da je balkon dolg približno štiri metre in ozek, širok natanko tri korake, ki jih napravi do ograje.

— Kaaaaj pa jeee? reče in od strani gleda dol in reče, kako bi lahko skočil tja, ko je ograja prenizka, zato ni čudno, da toliko ljudi naredi samomor.

— Zdaj je že čas, da sva skupaj; obe roki zgrabita razpet suknjič in povlečeta za konce, da Tine spodrsne v počep in se z rokami oprime ograje. Blazno malo, da nisem padel, reče, ko se slabo vidi in si masa predrzna! Vrhnji ozki železni rob ga reže v dlani. zato se odmakne, uf, je mrzla! In še gleda, če ni umazan, a barve ograje ne more ugotoviti, ker je poltema, ko reče v obraz ob svojih prsih, kaaaaj naaaj pa reeečem, in že gleda v nasprotno steno, ki je steklena, da ta hip skožno pade svetloba s hodnika.

— Ravno prav, reče.

— Zdaj ostani z menoj, reče Helena in pocuka za konce suknjiča, a preneha, ko sliši zakaj.

— Tako prav bi mi prišel, reče, nocoj sem blazno sama, z levico pa zgrabi pulover na prsih in ga poteguje k sebi, a v hipu ostane praznih rok, ker se Tine s polobratom izmakne in se nalonji na belo steno na vzhodni strani. To se tudi razločno sliši, ko se podrsa in reče, da je groba in bo menda po suknjiču masa bel od apna ko kakšen malar, zato stopi k ograji in spet gleda dol. Helena je že ob njem, ko sliši, zaaakaaaj pa ravno jaaaaz in poglej raje dol, lepo se vidi. In gleda tloris mesta. S prstom kaže dol, ko reče, to je res zanimivo, ha, prav lahko, da bi skočil!

Janez Marenčič: Prvi sneg

— Vedno čakam, da bova skupaj, sliši Heleno in čuti roko na hrbtu, a nikdar ne držiš besede, ko si tak prasec kot večina ljudi in si vedno z drugimi.

— Že, mogoče že, reče, včasih že, a to mi zdaj ni potrebno, reče, mogoče kdaj drugič, ko bova spet na tem. In potem zgre tloris in pravi o betonu, železu, ceglu in apnu.

— Vedno rečeš kaj, da nekaj pričakujem od tebe, ko te zagledam, ga z desnico grabi na pasu, da je že blazno, ko načeš, folk pa pravi, da nas je za celo kolekcijo, ki bi, in je potreben seznam. Zdaj se Tine obrne in reče, da je vse skupaj že malo masa, posebno to o čakanju in kar govori folk, posebno o bogih, to gre na kozlanje kot kakšna pridiga ali pa politični dribling, se z nogo opre v ograjo, reče o kolodontu Signal in se skuša izviti v prostor ob vzhodni steni.

— Aaaaa, ne boš ušel, reče Helena v razkoraku in nagnjena naprej, kamor pritiskajo roke, ki se oprimejo suknjiča, in mu s stegnom zabrcu od zadaj med noge. Zdaj sva prav lahko skupaj, ko te blazno rabim, samo ne bodi takšen egoist, tudi jaz imam lepo telo, če slečem te cape, oooooo, pritiska s telesom in z desno nogo, oooo, tudi! Jamra, hitro diha in se slini v kotičkih ustnic in se skuša vrniti med ograjo in Tineta. Ne bodi prasec, pesnik, o, o, o, čeprav veliko delaš in te folk pozna, to ni nič, o, o, o, besno diha in mu pritiska med noge.

— Kaaaaj pesnik, reče Tine, dol mi visi, pravi, a ničesar najinega ne čutim, reče, in še takšen mraz je, nič skupnega, ne tale Kranj tule sned, ne tole čvekanje, reče, blazno nič mi ni za vse to, reče, majcenost ali usodo, res mi gre na kozlanje, se z desnico odžene od ograje in napravi ritensko dva koraka.

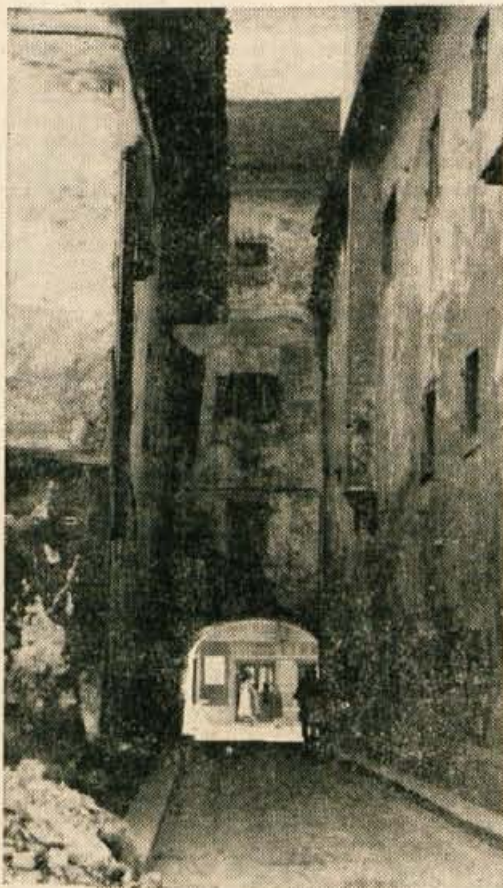
— Ampak pravi plebejec si, sliši, ko prižiga cigareto, in hočeš da gre vse po vodi, sliši Tine, ko zaluča gorečo vžigalico skozi prostor med dvema navpičnima palicama v ograji. Zdaj tudi zdrzne v počep in čepe gleda dol na ceste in bloke, ko sliši, a tam doli na cesti, ko sem v družbi, me vedno tako zreš in rečeš kaj, da čakam! Potem pa že namesto novega dela mesta in kasarn vidi njene črne škornje do kolen in pod prizdigljenim minijem ostali del stegen do temnih pumparic. In nenadoma se zravnava in reče o dolgčasu, ki je z njima. Cez hip, ko spet odpre usta, reče samo še o uporabi istega prostora. In nič več. Helena čuti njegovo sapo na čelu, zato ga z desnico sune v želodec, da je res svinja, ampak vseeno ne more brez njega, ko je blazno sama, kar počne in kamor gre.

— To je le nova obleka, novi modeli čevljev Triglav ali Košuta, mogoče kakšen hit, ki ga ljudstvo požvižgava, ko gre na vikend, reče Tine in gleda v strop, da še reče, strop je enake barve kakor ploščice na tleh, vidiš, perfektno je izdelano, res, ji reče čisto blizu obraza, da dihata drug drugemu v usta, čisto vseeno je, če bi stal na stropu. Posebno še zdaj, ko ga Helena grabi med nogami in ječi in sope v isti sapi.

— Daaaaj, daaaaj, reče Tine, če ti pravim, da mi ni do ničesar, reče, ne do oči, ne do ustnic, ne do rok, ne do nedrčka, ne do hlačk, ne do stegen, gleda mimo nje in nekam dol, ne do prsi, mi ni prav nič, reče, je že drugačen čas, skrči levo roko in gleda na Darwilco, ki je najnovejšega tipa, z oranžno številčnico in presenetljivo velikimi črnimi kazalci. In sploh je še mnogo drugih reči in zre dol na tloris mesta.

— So, so! So? zgrabi suknjič, zgrabi pulover in vleče k sebi, da s trebuhom pritiska naprej in je v pasu nagnjena nazaj, kamor njen glas glasi, da so, so, so.

— A vidim te, reče Tine, fant si potrebna, mi roke zabingljajo ob telesu, u, uuu, vidim, a vseeno mi ni do ničesar, že roke odvijajo Helenine boke, da je še bolj prelomljena v pasu in nagnjena nazaj in govori nekaj in kar tako o drugačnih moških, o drugačnih nočeh in drugačnih možnostih. Govori o drugačnem hipu, Tine pa molči o istem.

Ljilje Zibert: Kranjsko okno

— Najdi si drugega, ko si masa sama, jaz se pofučkam na to, reče, nisem iz tvoje kaste, reče Tine, iz velikih skrbi za hišo in avto in dobro ime in pelc in potihem-kurbarijo in za te reči, reče, nisem iz klanjam se in klanjam se gospe in gospodje, pravi, kako gre? O, hvala gospod, saj gre, odlično nese, ko bi še to in to reč dobili prej, reče, fantastično je lepo, ko je roka na ustih in mir in tišina in zlata sredina! Gaza je čez nos, gospa, reče Tine, očala so na očeh, gospod, reče in oči ji bliža v oči, filtri so v ušesih, tovariš, mogoče še ne uporabljaš deodorant spraya, reče, stezniki so za lepšanje oblike telesa, reče Tine. Oh, saj gre s temi rečmi, kajne, da najlažje! In ta hip zre mimo njenega obraza, vendar ne dol na novi del mesta, ampak mogoče po balkonu in v vhodna vrata, saj reče o grobo ometani steni, pravi o stekleni steni. Tudi o svetlobi na hodniku! Ampak potem še reče, da je pač praznih rok. Za hip zre skladno spleteno žično mrežo v stekleni steni, koj pa se odmakne v stran, saj Helenina desnica zamahne, ona hitro diha in zelo široko odpira oči, v katerih so mogoče solze, mogoče bes, ko spet zamahne z desnico po stekleni steni, da Tine reče, daaaaj, daaaaj, vse je obrabljeno, da me nekam prijemlje!

Toda še udari po stekleni steni, preden reče, hočem, hočem nekaj iz tega, a že sliši, naj se loti česa drugega, ko je ta hip le drobec časa in nekaj velja le žuljava pest, reče Tine, da reči in besede dobivajo čist pomen.

— Lepo sem rekel, a ne, hahahaha, se oglašala Tine, lepe besede, ha, ha, ha, medušč je škoda, ko bo čas razgnal to tvojo srenjo! Bistre oči! A ne? Vse stvari čakajo na to. Nocoj pa tudi ti in prav posebno, reče, glas je neznan. Fantastično! Zakoraka sem in tja po balkonu in ves čas obrača obraz tako, da gleda dol na tloris mesta.

— Pa stóri kaj, reče Helena, z rokami hoče k njegovemu telesu, ko ves čas govoriš, da sem pripravljena! Zapre balkonska vrata in stopi prednja, z desnico za hrbtom in na kljuki. Ko je vse daleč razen mrzle jesenske noči, spet zgrabi za reverje odpetega suknjiča in potegne telo k sebi, da ustavi korakanje in reče, naj jo vendar objame, kriči, naj vendar reče, da hoče. Zrkla

se ji svetlikajo od cestnih svetilk, ko se Tine z obrazom zasuče proč od njenega telesa in rok in reče, o ozkem balkonu in svetlem tlorisu spodaj in mrazu tukaj in še, da masa veliko govori, ko je bob ob steno.

Desna roka kaže dol na cesto, odkoder sliši avtomobile, zato z nogo odsune balkonska vrata in gre, ker je mogoče tam doli več prostora.

— Če res greš, bom še bolj blazno sama, skoči za njim in ima iztegnjene roke in razkročene prste.

— Saj že grem, preskoči stopnico in teče po hodniku, da ne sliši več Helene, tako teče dol in potem mogoče kam noter.

II

Insa budilka je na nočni omarici, ki je v kotu mogoče zelo velike spalnice, če sveti luč na stropu. Tišine je toliko, da se sliši njen tik-tak. Zdaj, ko je tema, so razločno vidne zelene črtice, ki razdeljujejo krog na dvanajst enakih delov, in tudi kazalca, ki sta iz iste svetleče snovi. Krajši je med osmo in deveto črtico, medtem ko konica daljšega pokriva drugo črtico, ki označuje čas, ko mogoče v sosednji sobi vsak dan gleda televizijo.

Pravkar pa nad nočno omarico zasveti nočna svetilka. V svetlo zeleni svetlobi je postelja, ki je iz temnega, skoraj črnega lakiranega lesa in ni čisto ob steni. Njeno ogrodje sega tudi v temno zelen prostor in še nekam nižje, kjer ni več svetlobe, vendar nekam tja segajo tudi stene, ki so zagotovo vidne le v sredini svetlo zelenega prostora. Potem pa so zaradi malo svetlobe videti zelo visoke in tudi, da segajo nekam v globino, v ta temni prostor med posteljo in popolno temo. Sredi svetlega prostora je na postelji samo zelo dolga in bela blazina, ki sije okrog golih teles, ležečih na njej.

— Bolj prijazno je, če je luč, reče ženska, ki ni prav nič helenska, ne po glasu ne v gibih. Pač pa hitro diha, iztegnjeno roko pa v loku prenese s stikala na zelo kosmato glavo, ki je nad njenim obrazom. V tisto čelo tudi na hitrico pogleda, ko reče, če se vidi, in zre čisto močasto.

(Nadaljevanje na naslednji strani)

Ciril Pokorn: Večerni ribiči

(Nadaljevanje s prejšnje strani)

— In fino, ko sva sama, reče in se stisne k telesu, potem pa se še bolj privije, ko sliši, da res čisto sama, in da se le malokdaj zgodi takšen mir, ko jih toliko stanuje v hiši in je zajebano življenje.

Mojca z ustnicami zapre tista usta nad seboj, da glas zanoslja o vsakdanu, ko roke stiskajo in sliši, da mu itak ni do nečesa več.

— Seveda, dihne, odmakne ustnice in požre svojo in njegovo slino, ampak priložnost je, reče in ga nosi na trebuhu.

— Oh, zdajle res, se z nogami in na temenu dviga še bolj semle, spet ujame jezik v svoja usta in je konec besedi, je pa še zelena svetloba, je pa še čas. In tudi glasovi.

— O, o, o, se dobrika z zaprtimi očmi in m, m, m, se oglašja za zaprtimi ustnicami. Drugo telo se boči nad njo, oprto na komolce in kolena in zre njen obraz v profilu, zdaj z leve zdaj z desne, ker sunkovito in napol obrača glavo na beli blazini, ki se v enakomernih sunkih stiska in napenja. Rjuha, ki je bela, se tudi mečka in grbanči, ker jo njene roke vlečejo k sebi in podse.

— O, o, o, sliši različnejše glasove, ko jo v presledkih med gibi telesa, kliče po imenu. Glas je neizrazit, neznan.

— Moj si, si, si, ponavlja, ko ni stiska med usti in je slišati le budiilkin tik-tak, a zelo kmalu ne izgovarja več moj, niti o, samo zateguje še

rezki i, ko v hipih striže z usti in je sploh njen glas čisto mojcast.

— Ja, ja, ja, pravi, gleda temno sive stene, na stenah bele in krive črte, ki so potegnjene vzporedno in po dolžini sten, da se zdi prostor okrogel, omare na drugi strani preproge pa zelo masivne in zelo razsežne.

— Uf, reče enkrat, rame potiska med dvignjene, razprte roke, ki ravnodaj stisnejo in pritisnejo k sebi, ko hitro vdihneta o, o, o in se prično tišji in posamezni glasovi.

— Ja, ja, reče enkrat, enkrat vdihne, vidi okroglo masivno mizo, stole sredi preproge, del preproge z orientalskim ornamentom iz večjih in manjših barvnih kvadratov in pravokotnikov, ki so zelo prepleteni v mnogih kombinacijah, ker telo pritiska nanjo in vidi le polovico bele postelje in zagorelo doprsje.

— O, o, o, izpušča glasove in o, o, o, se nekajkrat ponovi čisto drugače kakor prejšnji hip. V dlaneh so ramena, v ušesih sunkovito šepetanje a, a, a, potem pa dlani pritiskajo mehko na prsih in se ustavljajo o, o, o, na vršičkih, ki se dvigajo in spuščajo zaradi šepetajočega dihanja. Potem so v rokah že bedra, ker se roke ne ustavijo, kakor se ne ustavi čas, ko odpira usta in so glasovi razpršeni, kakor če odpreš pipo in za en hip skočiš kam proč.

Na telesih je znojna koža, pod telesi je koža znojna, da se trebuhu lepita in je slišati cmok, kakor če eno roko vtakneš pod pazduho, z drugo pa pritisneš zrak in roko k telesu. Tokrat začuti

tudi bodoče dlake na neobritih bedrih, ki raz dražijo, da se iztegne v pasu in sta telesi brž bolj narazen, Tine pa tudi že v temno zeleni svetlobi, podprt z rokami zre v mojcasto zrenje, da v pasu postaneta telesi najbolj gibljivi v levo in desno in naprej in nazaj in tudi v krogih vseh teh hipov, ko globoko zajemata sapo in iz puščata različne dolge o in izdihe.

In tudi ni več slišati urinega tiktakanja in ni videti kazalcev in črtic, ki delijo krog na do ločene in enake enote kot kakšen čas.

III

Delavska cesta v predmestju, kjer je zjutraj živahno, je široka in tlakovana in ima na obeh straneh širok bulvar, sicer pa je z obeh strani lahko dostopna, ker tik ob cesti sploh ni hiš kot so navadno, ampak so za tlakom dvajset do petdesetmetrski zeleni prostori s travo, sadjem in zelenjavo. Vendar tlak na mnogih mestih ravno tako in z ozkimi odcepi pride prav do hiš odkoder gredo stopala na glavno cesto, ki je še čez in čez mokra zaradi pranja. Tako se vsi stopala ogibajo glavnega cestišča in raje hodijo vstric ali tesno druga za drugimi, ker je vreme jasno in ni niti malo vlažno.

Tudi rdeči Peko čevlji se ogibajo mokrote in luž, zato gredo po trotoarju, ki je suh kakor zrak nad njim.

— Kako si spala? sliši, začuti neznančev roko na desnem boku in zato nekaj korakov, da ji to pomaga, a se čez hip telo že odmakne, ko reče, naj se ne drenja, ker ji ne paše, o, naj se ne sili! Prazno roko vidi zdaj ob tistem telesu, a stopala še stopajo tik njenih.

— Kako si spala, reče, da si takšna! In zre v obraz, ampak ona odmakne oči in zre v konice čevljev in kar tako po obleki nad kolena in gor na prsih, ko reče, kako sem spala, hm? Po tem se že ustavi in se obrne proti cesti, da ima konice čevljev čisto pri robu in obraz v profilu, vendar samo za trenutek. Naslednji hip takoj stopi gor v avtobus in govori nazaj navzdol v njegovo zrenje.

— Vse noči se vozimo okrog, da nič ne spim, reče, kakor da smo v krogu, tako živim. Sede in zre v naročje, da je videti le šop na hitro počesanih las, ki niso prav nič natopirani ali polakirani, da se frizura ves čas spreminja.

— Včasih je zelo naporno, reče, da bolijo oči, posebno zjutraj, reče, z levim palcem pritisne na bunkico levega očesa, potem pa spet opoldan, ko je pač tak vroč čas.

— Vidim, se ti že meša od vsega tega, reče, ampak kako, da mi ne sporočiš, kje si, reče in še vedno zre v mojcast obraz.

— Čez dan sklepamo pogodbe s partnerji, reče, z uglednimi gospodi, in kupujemo sintetične tkanine, ko jih vidimo, da so res perfektno in sploh ustrezajo, se oprime držaja na prednjem sedežu. Takoj sliši, da to ni ves čas.

— Po poslih pa se peljemo kam ven, reče, vsi delajo to tako, z močjo ovije prste okrog črnega držaja, da ima bele členke, a oči napol priprte zaradi svetlobe ali morda zaspanosti.

— Ne vem zakaj, kako, trdo zre naprej v višini oči, da vidi le profil, samo ni treba spraševati, pogleda ven in tišje reče, takšno je pač delo! Spet obrne sem le pol obraza, le levo lice, ki rdeče zaradi drgnjenja in na več mestih z vneto in popikano kožo od napol obrite brade, oh, pusti me pri miru! Prav nič se ne gane več od peta do vratu. Prav gotovo, da mine nekaj hipov, ko ropotajo le tiste reči v avtobusnem motorju in karoseriji.

— Ne gre drugače, se premaknejo kodri na vratu, četudi ničesar ne morem sporočiti, je videti več kot polovico suhih, stisnjenih ustnic, le kaj se delaš živčnega in samega zaradi tega, prime torbico in jo da čisto v naročje, nato hlače nad kolonom, široko hlačnico potegne bolj gor in pogleda dol v čevlje.

— Slišiš, sliši, reče, slišim. In pogleda sem.

— Saj bi le par besed, reče.

— Kaj pa? pogleda po avtobusu in se s pogledom nikjer ne ustavi.

— Da si zdaj tu in tu, reče in gloda, ko dvigne levo roko do prsi in jo iztegne, da seže lakat iz rokava, a čez hip roko spet skrči, da gleda na uro.

— Dve tri besede, reče.

— Ko pa smo vsak hip okrog, reče, da nimam časa za eno samo besedo, reče, niti po telefonu.

Mirko Kelber Južno sonce

reče, ko ti vendar dostokrat pravim. Nad levimi trepalnicami vidi spretno narejeno debelejšo črto, potem pa tudi spodnjo tenko črto.

— Ampak ne moreš razumeti, obrne obraz od okna in ima pod očmi črnice, da je že vse skupaj blazno! Spet se zgane na hitrico, ker se lagodneje namesti na sedežu in so kratko pristriženi lasje na temenu obrnjeni sem.

— Takšno je pač moje delo, reče, in pika! Ampak takoj sliši, z menoj ne boš tako, toda zazre v siv hrbet na prednjem sedežu, široke rame, srebrnosive kodre na temenu in za levim ušesom vidi svežo prasko, ki se ne konča pri robu ovratnika, niti pri lasih, kjer je krajec klobuka, morda po nerodnosti nagnjen na desno stran. Cudi se, ko vidi visok siv ovratnik in da je glava kar tako posajena na telo.

— Z menoj ne boš tako, reče.

— Kaj pa? reče, z desno roko obriše steklo, da si napravi majhen krog za boljši razgled ven. Le kaaaaj? reče in nenadoma zre sam, sliši pa, da z menoj ne boš tako.

— To je pa res zanimivo, široko odpre oči, ki so zdaj bolj sivo zelene, črnice pa so manj elipsaste.

— Torej se boste še kar naprej vozili okrog? reče in ima usta napol odprta.

— Vozimo se, reče in obrne glavo in zre ven, koder je ta hip zelena gmajna.

— Delate noč in dan? reče.

— Delamo, reče.

— In potem greste spat? reče.

— Kaj pa naj storim kar tako, ko se vozimo okrog, da nihče ne reče ne, reče in mine nekaj hipov, ko sliši z leve in izpod stropa avtobusa, stóri!

— Ampak, ko stvari vendar gredo in je videti čisto blazno, da kdo reče! Sunkovito obrne glavo in zre v oči tam gori, seveda gremo spat.

— Po dva in dva, reče.

— Oh, kaj res! reče in nagne glavo nazaj, usta ima razprta ko za grizljaj.

— Vse sobe so dvoposteljne, reče.

— Navadno! reče in se posmeje, a mogoče niso vedno!

— Potem tudi delate še bolj naporno, ne? reče.

— Kakor pač ugaja kakšen hip! reče, telo se obrne v levo, da ima cel obraz obrnjen sem.

— Kaj pa, če so mogoče stari? reče.

— Vsakdo je kdaj star, reče in takoj sliši, da tisti gospodje tudi, zato poudari, da so ugledni. Ta hip, ko zre čisto sem, ima obraz čisto močast.

— Mogoče so tisti potniki prestari? reče.

— Potem se še večkrat vračajo, reče, in da vedno kupijo kaaaaj.

— Majhne reči? reče.

— Takšne za spomin, pravi, zre nekam naprej, ko sliši, če za obleč in pojest, in tudi smeh iz ust, ki so med brado in brkami.

— Tudi dragocenejšel! reče. Levica je v desni dlani, zdaj pa zdrsnje še naprej, da rokav ostane, kot je, gola podlaket z zapestnico pa je dobro vidna. Posebno zapestnica, v katero zre še potem, ko sliši, kadar je fantastična! Vendar glava odkimava, ko pravi, da ne ve, in mogoče zato, a kupijo za spomin.

— Mogoče ne morejo drugače kot da z zlatni- no, reče.

— Mogoče včasih, reče in ima ustnice precej stisnjene, a včasih kakšen plašč, reče, levico potegne nazaj noter v rokav.

— Zadnji model, a ne, reče.

— Obleko. Krilo. Komplet.

— O, pa ja, reče, nogavice, seveda, kakšne žabe!

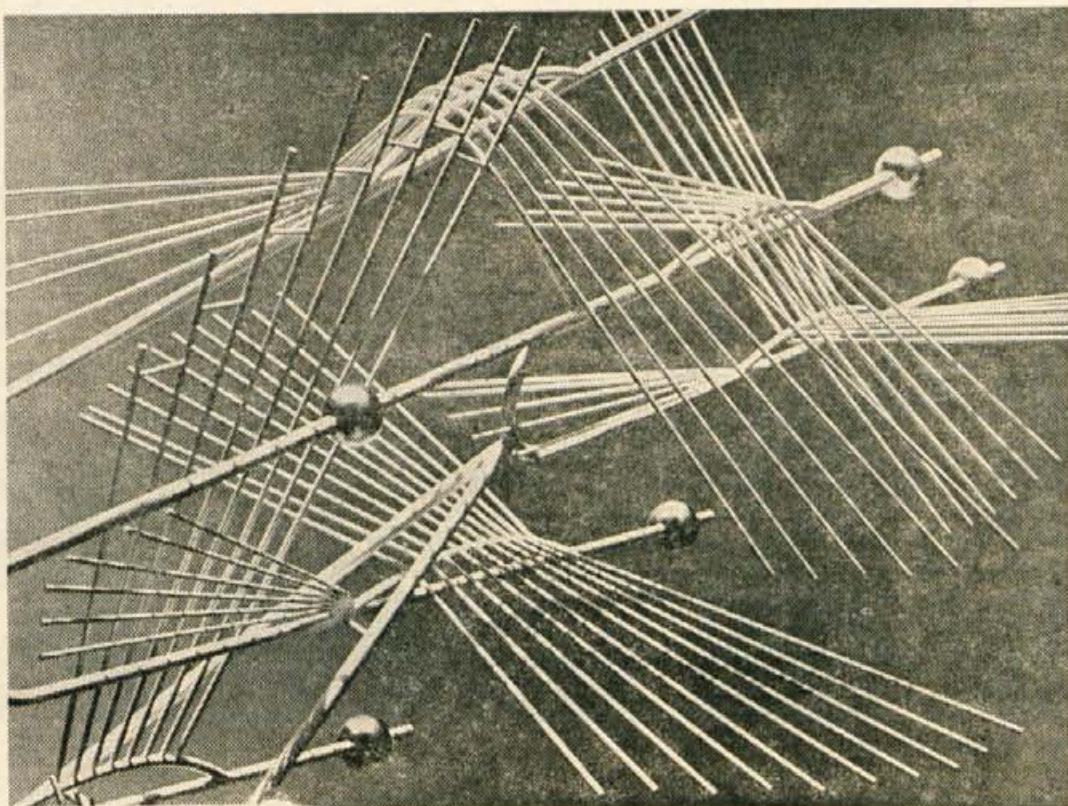
— Kakšne modne desene, reče, v barvah in vzorcih, ki jih ne dobiš pri nas, reče in enkrat zre sem, enkrat ven.

— Nekaj posebnega seveda, da si bolj frajerska! reče.

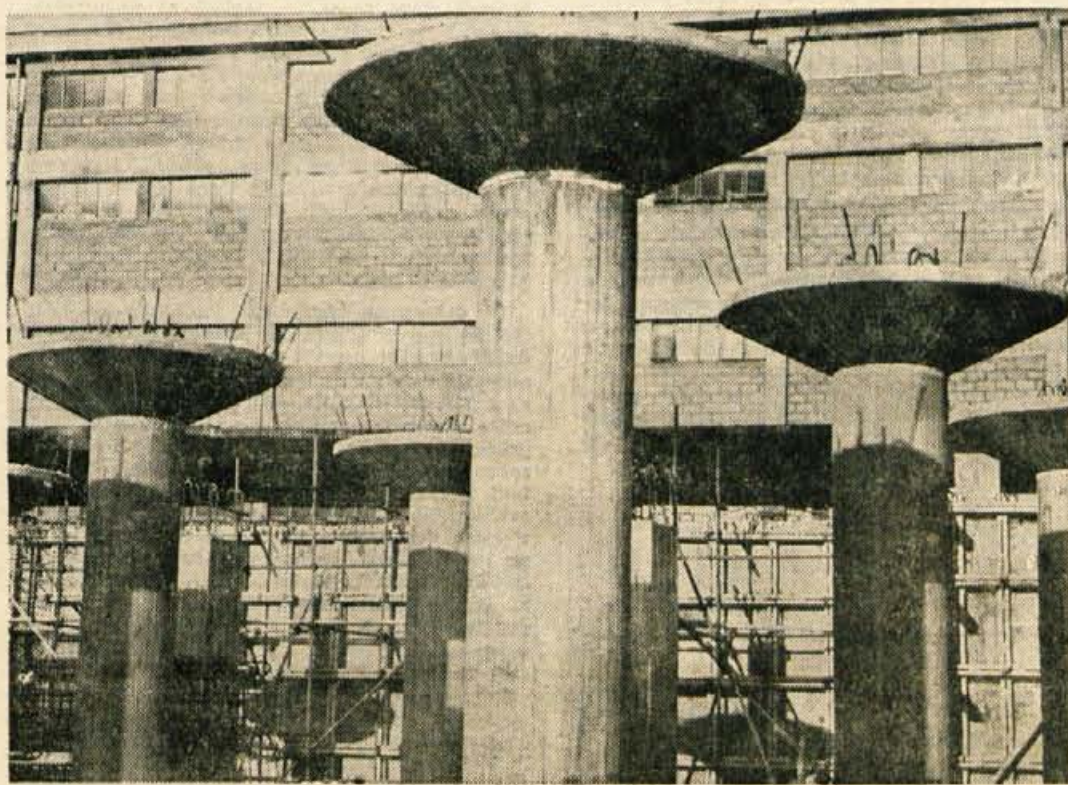
— Tudi perfektne modročke, reče.

— In hlačke, reče, da je res elitna!

— Seveda! reče in nagne glavo nazaj, da ji je mogoče videti v oči, ko še reče o dolgem času. Telo se odmakne čisto k oknu in se udobno namesti, ko vidi ven in tam prometni znak za obvestilo, da je Kranj, vidi Obiščite Holiday on ice, vidi Sobe, Zimmer, Rooms, vidi Evropa 500 m.

Tone Marčan: Jeklene ptice

Branko Varjačič: Gobe

Jakov Ščulija: Ribničani

(Nadaljevanje z 12. strani)

ne doseže več kot dvajset članov. Predsednik je prebral načrt klubovih pravil, ki jih je zbor po malenkostnih spremembah sprejel, člani, imenovani ustanovni, pa so jih podpisali. Po klubovih pravilih ali statutu so bili člani »izvršujoči fotografi-amaterji, prijatelji fotografske umetnosti in gostje«. Iz »stalnih mesečnih doneskov« klubovih članov (izvršujoči člani po 1 krono, prijatelji 40 h) in daril v denarju ali fotografskih potrebščinah (blagajnik Fr. Holzacker) so si opremili klubov atelje (upraviteljica Jelca Holzackerjeva). Sestajali so se vsak teden. Sestanki so bili združeni s »predavanji o fotografski umetnosti in razkazovanjem in splošno kritiko fotografskih izdelkov klubovih članov ali zunanjih fotografov«, večkrat s predvajanjem skioptičnih slik. Kakor mi je zatrnila edina preživela članica gospa Holzackerjeva, klub ni priredil nobene javne fotografske razstave. V začetku leta 1912 je bil drugi občni zbor. Za predsednika kluba je bil ponovno izvoljen učitelj Fr. Ivanc. Žal pa je klub zaradi okupacije Bosne, ko je bila večina članov poklicana pod orožje, in zaradi poznejše svetovne vojne prenehal s svojim delovanjem, kot beremo v knjigi zapiskov.

Po vojni klubsko življenje ni oživelo, čeprav klub formalno ni bil razpuščen. Njegovi nekdanji člani so delovali vsak po svoje, mlajši fotomaterji pa so se priključili ljubljanskemu fotoklubu. Med temi je bil najbolj »zagnan« Janez Marenčič, ki je prvič razstavljal 1935 na mednarodni razstavi v Ljubljani. Ze naslednje leto je njegovo fotografijo objavila znana fotografska revija Die Galerie. V tem vidim nepretrganost navzočnosti Kranja, čeprav morda neorganično, v mednarodni fotografski areni od Puharja do današnjih dni.

Ponovno je klub zaživel šele po osvoboditvi v okrilju Ljudske tehnike. Žal iz prvih let, časov vsesplošnega navdušenja in usvarjalnega zagona po vojnem razdejantju, nimamo ohranjenih dosti stvarnih podatkov. Celot materialnih dokazov se je bore malo ohranilo. Zdi se, da je Janez Puhar bolje fiksiral svoje fotografije, kajti mnoge iz povojnih let, dobe slabega materiala in kemikalij, so zbledele, porumenele ali porčele. Kakor lahko sledimo poznejšim arhiviranim in parolam, ki so palogma bledele v aktivistične fraze, je bil razvoj prav eksploziven. V skromnih delovnih razmerah (temnični inventar sta klubu večinoma podarila Bogo Savnik in Janez Marenčič) so bili doseženi veliki uspehi. Klub je takoj začel prirejati fotografske tečaje za začetnike. Z mnogo požrtvovalnosti so jih vodili Jože Primožič, Lojze Ziberti, Tone Marčan in drugi. Starejši člani so vedno skrbeli za podmladek. Za tečaje je vladalo veliko zanimanje. Tečajniki so večina postali družinski fotografi, po eden ali dva sta ostala zvesta klubu. Tako se je članstvo krepilo ne le številčno, marveč tudi strokovno. Klub je na razstavah dosegal lepe rezultate in postal kmalu najboljši v državi. Klubska delo je bilo odlično organizirano; prirejali smo redne klubske natečaje. Za določeno število točk je prejel avtor nagrado (fotomaterial), ki ga je spodbujala k nadaljnjemu delu. V malo spremenjeni obliki je ta način v kranjskem fotoklubu še vedno v navadi.

V delovanju kranjskega fotokluba po letu 1945 ločimo več obdobij, in sicer v prvih povojnih letih tematsko neenotno obdobje (partizanski posnetki v tehniki papirnega negativa, lirika, radost nad svobodo, obnova). Temu sledi vse močnejše umetniško zorenje do viška nekako sredi petdesetih let, ko se kranjski avtorji množično začno pojavljati z deli, ki jih odlikuje bolj in bolj asketsko podajanje vse do črno-bele grafike. To obdobje je gotovo najplodovitejše v vsem dosedanem klubovem delovanju in to po notranjem življenju kakor tudi po zunanjih manifestacijah. Iz teh let so nam zlasti v spominu skupni izleti v zasnežene Bantale — fotografski Barbizon. Pokrajina je spokojna, samotna, sonce daleč za oblaki. Izpod debele snežne odeje štrle samotni plotovi, črni kozoleč kažejo svoja gola rebra in drevesa sanjajo o pomladi. Kontrasti so močni: črno-belo; sneg izginja v belini, in če zamižiš, postane črn in kozoleč na njem bel. A kakor da bi nas neskončne snežene poljane zaslepile, še preden smo se mogli do kraja izpovedati, že nas je zvalila na svoja varljiva pota — barvna fotografija. Z njo se začne novo ob-

dobje, začetek konca naše ustvarjalnosti. Res smo bili prvi v novi tehniki, tovarne so nam pošiljale materiale v prežkušnjo. Toda stara klubska temnica ali kad v zastri domači kopalnici za barvno fotografijo nista dovolj. Misliti je bilo treba na nove prostore, na novo, drago opremo. Od kod denar? Rešilna misel in poguba hkrati so bili koledarji. Z njimi smo si res prislužili denar za potreben inventar, toda črna bela fotografija je začela vidno nazadovati. Barvna fotografija ni žrla le denarja, ampak tudi čas. Neredko so se po trije člani zaprli v temnico v soboto popoldne in ostali v njej do nedelje zvečer. Hrano so jim postavili kar pred vrata. Izkupilec pa sta bili v najboljšem primeru dve fotografiji! Barvna fotografija, za njo pa še filmanje in postopna motorizacija, ko človek začne izgubljati stik z naravo in sočlovekom (ča sovna stiska, omejena družabnost, abstinencija) je v klubu zapustila vidne sledove. Kulminaciji je sledila stagnacija. Kljub dobri organizaciji (tajnik Tone Marčan) kranjski klub ni več dosegal nekdanjih uspehov. Počitek na starih lovrih je bil varljiv. K sreči pa so nekateri prizadevni člani poskrbeli za naraščaj, ki je dal nekaj nadarjenih in kreativnih avtorjev. Klub je ponovno osvojil prehodni pokal Jugoslavije. Na letošnji XIV. gorenjski razstavi umetniške fotografije so prejeli člani fotokluba Janez Puhar iz Kranja 15 nagrad — 11 medalj (3 zlate, 3 srebrne 5 bronastih) in 4 diplome.

Ob svoji šestdesetletnici kranjski klub ni okorela ustanova sama sebi na ljubo, marveč opravičuje v polni meri namen, zaradi katerega je bil pred šestimi desetletji ustanovljen. Morda se ponovno bliža kulminaciji. O tem vsekakor ne bo odločilo naključje, ampak trdo delo.

Umetniške fotografije v tej številki so dela članov kranjskega fotokluba

SNOVANJA — posebno kulturno rubriko GLASA ureja uredniški odbor Kluba kulturnih delavcev v Kranju: Milan Batista, Dušan Ogrizek, Bojan Pisk, Stanko Simenc, Albin Učakar, Crtomir Zorec in Olga Zupan. Odgovorni urednik Bojan Pisk. Lektor Stanko Simenc.